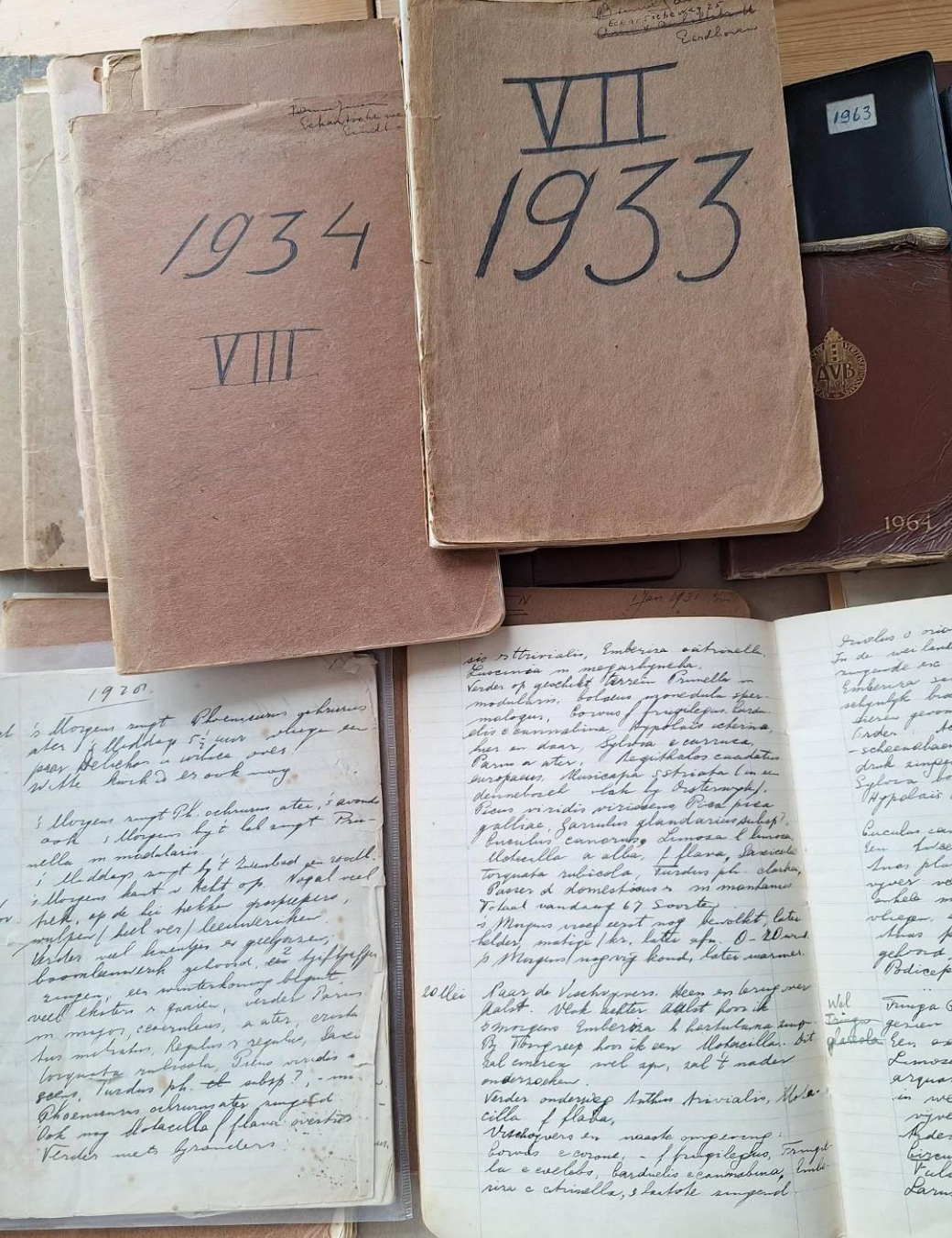




Enkele logboeken met vogelwaarnemingen van Pieter Bouwe Jansen (Leo Ballering).

Lijst van waargenomen vogelsoorten in het NNV kamp van	
6 t/m 9 Mei 1948 te Soerendonk. <i>Sleeds mooi weer met N.O. wind en warm. temp., alleen 9-5 warmen 50 wind</i>	
1 Fuut	8 Mei bij Budel en op het Ringselven en op de Hoort 1 ex.
Roerdomp.	Geregeld op het Goor gehoord en 8 Mei 1 gehoord op Ringselven.
Ooievaar	9 Mei 2 ex. hoog rondvliegend bij het Goor.
Wilde eend	Enkele gezien bij het Goor
Br.kiekendief	Geregeld 1 paartje boven het Goor
Grauwe "	Ook 1 paartje geregeld boven het Goor. In 1947 waren daar minstens drie paren.
Buizerd.	Op 9 Mei geregeld 1 gezien boven Goor en omgeving.
Boomvalk	Op 8 Mei 3 ex. bij de Hoort en 6 Mei 1 ex. bij het Goor
10 Torenvalk	Enkele ex. gezien op verschillende plaatsen.
Patrijs	Hier en daar op bouwland gezien.
Fazant	Veel in het Goor
Korhoen	6 Mei 1 gezien bij het Goor
Waterral	In het Goor enkele 's avonds gehoord
Waterhoen	Op meerdere plaatsen gehoord
Meerkoet	Enkele op het Ringselven op 8 Mei
Kievit	Overal op geschikt terrein, 1 nest met 4 eieren gevonden
Tureluur	Enkele op 8 Mei bij de vennen bij Zinkfabriek
Groenpootruiter.	Een bij de Hoort en 1 bij de Zinkfabriek 8 Mei
20 Grutto	Veel in de weilanden rond het Goor

Eerste pagina van een lijst van waargenomen vogelsoorten tijdens een kamp bij Soerendonk van de Nederlandse Natuurvereniging in mei 1948, aanwezig in het archief van Pieter Bouwe Jansen.

Uit het vogelarchief van Pieter Bouwe Jansen, 1928-1947

Tom Heijnen

Tijdens mijn speurtocht voor de geschiedenis van vogelonderzoek in de Kempen (Heijnen 2025) kwam ik de naam van Pieter Bouwe Jansen (1911-2005) tegen. Dat was te danken aan Pierre Maréchal, die in het kader van het Stadsvogelproject Eindhoven de dagboeken van PBJ op vogelgegevens in Eindhoven en omgeving doorspitte en daar een op vogelsoort gerangschikt boekwerkje van maakte (Maréchal 1989). De dagboeken zélf kende ik toen niet.

Toevallig kwam ik er door correspondentie met Sovon-DC Leo Ballering achter dat het vogelarchief van PBJ door zijn dochter was overgedragen aan de [Werkgroep Ornithologisch Erfgoed](#). Leo was als lid van die werkgroep begonnen met het digitaliseren van de vogelgegevens, d.w.z. het overnemen van alle waarnemingen in een Excel werkblad. Een enorme klus! Ik bood Leo aan om de dagboeken te scannen zodat er niet alleen een database zou zijn maar ook de originelen, waardoor waarnemingen in context terug te lezen zijn.

Zo gezegd zo gedaan. Ik legde alle dagboeken en andere paperassen van PBJ onder

de scanner en verbaasde me al lezend over het fanatisme en de nauwkeurigheid waarmee hij zijn waarnemingen deed en vastlegde. Zijn dagboeken zijn uniek omdat het, voor zover ik weet, de enige zijn met concrete vogelwaarnemingen in de Kempen uit de periode 1928-1947.

Wie was Pieter Bouwe Jansen?



Pieter Bouwe Jansen, ca. 1930 ([Eindhoven 4044](#)).

PBJ werd geboren op 14 maart 1911. In 1928 ging hij naar Eindhoven en werkte daar vanaf 1928 op het NatLab tot hij in 1932 vanwege zijn communistische overtuiging ontslagen werd. Hij was, tot 1947, lid van de [CPN](#) (tot 1935 CPH geheten, de Communistische Partij Holland). Over zijn CPN-tijd voor en tijdens de tweede wereldoorlog verscheen een uitgebreid interview in de krant De Waarheid (Dekker 1982). In 1947 verhuisde hij naar Breda waar hij

werkte als zelfstandige in de textielhandel en in 1949 trouwde. Hij had niet alleen grote interesse in politiek, maar ook in vogels en paddenstoelen (Kuyper 2005). Hij overleed op 17 april 2005 in Oosterbeek.

Dagboeken

Omvang

PBJ noteerde zijn waarnemingen per dag, en gebruikte in het begin voor ieder jaar een apart schrift. Daarna, wellicht vanwege schaarste in de crisisjaren en tweede wereldoorlog, werden schriften voor meerdere jaren gebruikt. Het aantal pagina's met aantekeningen per jaar geeft een indruk van de omvang van zijn aantekeningen en de grote variaties hierin.

Jaar	Aantal pagina's
1928	6
1929	87
1930	125
1931	70
1932	60
1933	67
1934	54
1935	43
1936	21
1937	12

Jaar	Aantal pagina's
1938	11
1939	7
1940	9
1941	9
1942	14
1943	19
1944	10
1945	4
1946	10
1947	12

Na 1935 nam het aantal aantekeningen in zijn dagboeken sterk af en betrof het niet meer dan wat incidentele waarnemingen.

Enkele krenten

In zijn dagboeken zitten talloze interessante gegevens en een bloemlezing daaruit doet daar eigenlijk geen recht aan, maar desondanks heb ik er wat krenten uitgepikt. Of alle waarnemingen kloppen valt uiteraard niet te zeggen.

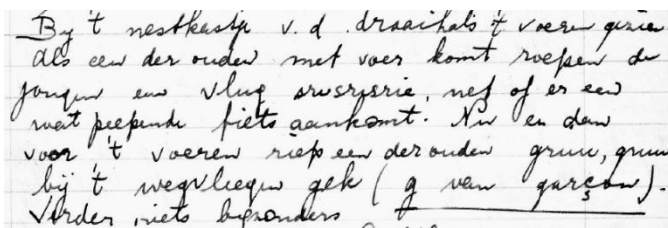
In mei-juli 1930 werden 6 Witoogeenden gezien op de Visvijvers Valkenswaard, en in de moerassen bij Waalre zat op 12 april 1931 een paartje.

Eind januari 1942 daalde de temperatuur naar maar liefst -21°C. In en rond de Dommel in Koudenhoven en Soeterbeek zaten honderden Wilde Eenden, 3 Grote Zaagbekken, Nonnetjes (eerst een ♂, later een ♀), enkele Toppers, 2 Brilduikers, diverse Wilde Zwanen, 2 Slechtvalken en een Smelleken.

Roofvogels als Bruine Kiekendief, Havik, Sperwer, Buizerd en Boomvalk werden maar heel weinig door PBJ gemeld. Grauwe Kiekendieven werden gezien in 1930, 1932, 1936 en 1938.

In 1929 werd een Zwarte Specht opgemerkt in Eikenburg in Eindhoven, in 1932 tussen Haghorst en Oirschot en in 1932 en 1935 in De Baest. Het was in die tijd een zeer zeldzame vogel in Noord-Brabant.

Tot mijn stomme verbazing tref ik in het dagboek van 1930 het eerste en tot nu toe enige zekere broedgeval van de Draaihals in de Kempen aan. Bij Valkenhorst broedde dat jaar een Draaihals in een nestkast. Op 28 mei schreef PBJ: *Draaihals op 2 eieren en 1 ei onder een nestkast gevonden.* En op 29 juni: *Bij 't nestkastje van de Draaihals 't voeren gezien. Als een der ouden met voer komt roepen de jongen een vlug srusrisrie, net of er een piepende fiets aankomt. Nu en dan voor 't voeren riep een der ouden gruu, gruu bij 't wegvliegen gek (g van garçon).*



Aantekening over de Draaihals op 29 juni 1930.

Grauwe Klauwieren werden, op diverse plekken, gezien in 1930-32, 1938, 1941, 1943 en 1944, ook in de broedtijd. In 1930 broedde een Klapekster bij Achtereind (28 juni 2 ex met voer) en op 24 mei 1936 zat een paar op een heide tussen Waalre en Veldhoven.

Groepen Pestvogels werden opgemerkt in januari 1942 met 10 ex en januari 1947 met maar liefst 30 ex.

Bonte Kraaien waren in de periode 1928-33 algemeen en werden regelmatig gezien in en rond Eindhoven en tussen Eindhoven en de Visvijvers Valkenswaard.

Uit de jaren '30 en '40 van de vorige eeuw zijn volgens de Avifauna van Noord-Brabant (van Erve et al. 1967) geen waarnemingen van Kruisbekken bekend. Dit is vreemd omdat PBJ in de Avifauna als waarnemer wordt vermeld én één keer in 1930, vier keer in 1942 en één keer in 1943 Kruisbekken zag, alles bij elkaar vele tientallen ex.

Opmerkelijk waren de waarnemingen van Grauwe Gorzen, onder meer in het gebied Koudenhoven-Soeterbeek-Eckart: 15/16 oktober 1933 aanwezig, 4 maart 1934 4 ex waarvan 2 zingend, februari 1936 meerdere waarvan 1 zingend, 22 februari 1939 1 ex zingend en 5 juni 1945 1 ex zingend. Bij de IJzeren Man in Eindhoven zag hij op 19 februari 1941 maar liefst 29 ex, en op 16 maart 1944 langs de weg naar Son 20 ex.

Vroeger waren Ortolanen niet heel zeldzaam in de Kempen en dat blijkt ook uit de gegevens van PBJ. Hij zag of hoorde ze in diverse jaren, o.a. nabij Oirschot, tussen Aalst en Eindhoven, bij Oerle en Zeelst, in

het gebied Soeterbeek-Opwetten-Koudenhoven, langs het kanaal bij Breugel, langs het spoor tussen Tongelre en Nuenen, en in Eckart.

Overige archiefstukken

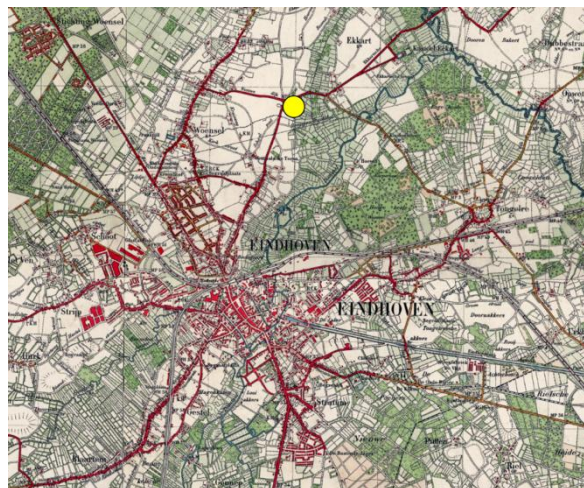
Ruiters

In het archief zitten naast de dagboeken ook nog wat losse aantekeningen en verslagen. Zo zijn er losse velletjes met waarnemingen van Zwarte Ruiters en Groenpootruiters die PBJ gebruikte voor zijn artikel over ruitertrek (Jansen 1932c). Hij beschrijft daarin niet alleen zijn waarnemingen van pleisterende ruiters op doortrek, maar ook van, ook 's nachts, overvliegende vogels die hij aan de roep herkende.

Trektellingen in herfst 1933 en 1935

Opmerkelijk zijn de trektellingen die hij in Eindhoven in de herfst van 1933 (in Maréchal 1989 abusievelijk als 1934 vermeld) en 1935 uitvoerde en waarover hij 'trekverslagen' samenstelde. Hij telde in wat nu de wijk Begijnenbroek in Woensel-Zuid in Eindhoven is, maar wat toen een open gebied was met akkers en kleinschalige graslanden, aan de rand van het beekdal van de Dommel. Naar huidige maatstaven zijn het niet meer dan piepkleine indrukken van de vogeltrek, maar desalniettemin is het bewonderenswaardig

dat een vogelaar daar toen al mee bezig was.



Ligging van de trektelpost (locatie volgens Maréchal 1989). De ondergrond is van rond 1930 (Topotijdreis).

Het trekverslag uit 1933 bestrijkt de periode 7 t/m 26 oktober, maar voor zover valt na te gaan telde PBJ alleen van 10 t/m 14 oktober op een meer systematische manier.



Eerste pagina van het trekverslag uit 1933.

Gedurende ongeveer een uur noteerde hij dan per vijf minuten per soort de groepjes en vliegrichting. Opvallend zijn de flinke aantallen Ringmussen die soms doortrokken. Op 7 oktober tot 7:30 uur meer dan 250, en op 13 oktober tot 8:20 uur ongeveer 65.

Het trekverslag uit 1935 is in tabelvorm met daarin de resultaten van tellingen op zes ochtenden in de periode 5 t/m 11 oktober. Er werd dat jaar gewoonlijk van 7 tot 8 uur geteld.

Soort	5-10	6-10	7-10	8-10	Van 7-80 tot 7-80 9-10	Van 7-80 tot 7-80 10-10	Van 7-80 tot 7-80 11-10	1935
Vink	250/2	255/43 SW	357/44	134/17	42/6 SW	16/1 K	321/41	
spreeuw	250/2	251/2 SW	61/6 SW	61/6 SW	61/6 SW	61/6 SW	41/1 WSW	
Leeuwerik	250/2	251/2 SW	31/1 SW	31/1 SW	31/1 SW	31/1 SW	81/1 SW	
Boomleeuw.	250/2	39/10 SW	14/3 SW	14/3 SW	14/3 SW	14/3 SW	21/3 SW	
Graspieper	250/2	251/2 SW	15/6 SW	15/6 SW	15/6 SW	15/6 SW	21/3 SW	
Zanglijster	250/2	41/1 SW	10/7 SW	10/7 SW	10/7 SW	10/7 SW	13/7 SW	
Gr. lijster	250/2	51/1 SW	51/1 SW	51/1 SW	51/1 SW	51/1 SW	51/1 SW	
Roerendw.	250/2	51/1 SW	16/4 SW	16/4 SW	16/4 SW	16/4 SW	21/2 SW	
Groenvink	250/2	51/1 SW	1 SW	1 SW	1 SW	1 SW	21/2 SW	
Witte kwik	250/2	21/1 SW	21/2 SW	21/2 SW	21/2 SW	21/2 SW	1 SW	
spierwer	250/2	21/2 SW	21/2 SW	21/2 SW	21/2 SW	21/2 SW	1 SW	
Buizerd	250/2	1 SW	0	0	0	0	1 SW	
Smelleken	250/2	1 SW	1 SW	1 SW	1 SW	1 SW	21/2 SW	
Ringmusc.	250/2	15/1 SW	1 SW	1 SW	1 SW	1 SW	21/2 SW	
Boomleeuw.	250/2	1 SW	1 SW	1 SW	1 SW	1 SW	21/2 SW	
Zanglijster	250/2	1 SW	1 SW	1 SW	1 SW	1 SW	21/2 SW	
Geelgors	250/2	21/1 SW	21/1 SW	21/1 SW	21/1 SW	21/1 SW	21/1 SW	

Trekverslag, in tabelvorm, uit 1935.

Dagelijkse tellingen in najaar 1933

In 1933 telde PBJ in de periode 5 september t/m 23 oktober bijna dagelijks de vogels nabij zijn huis. Hij woonde toen aan de Eckartseweg, vlakbij het trektelpost.

Inventarisatie resultaten van 5 t/m 16 Sept. 1933.																
Vogelsoort	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16				
Tijftjaf	8	3	9	9	6	-	5	7	9	1	2	7				
Merel	3	4	4	5	7	-	3	3	2	1	2	1				
Gekr. roodst.	1	-	2	1	-	-	-	1	-	-	1	-				
Grasmusch	1				1											
Witte kwik.	6	5	4	6	2		3	3	4	4	9	12				
Gele kwik	2	1	3	2	0		3	5	2	1	0	3				
Roodb. tapuit.	1	2	0	2	0		1									
Gr. vliegenvan.	2							1								
Paapje		1														
Zwartkopje		1														
Zanglijster	0	2	1	1	1						2					
Roodborst			1		2			3	1	3	2	1				
Tuinfluit							1 of 2	1								
Gr. gele kwik								1								
Goudhaantje												3				
Vink.																
Leeuwerik																
Graspieper																
Sperwer								1								
Tortelduif								2								
Kauw																
Pimpelmees.				1	4		2		1	1	2	1				
Koolmees	5	4	4	4	2		0	3	3	2	3	4				
Witgat			1	1	1											

Eerste pagina van de tabel met dagelijkse tellingen in de periode 5 september t/m 23 oktober 1933.

De gegevens werden door hem samengevat in een tabel met daarin de getelde aantallen per soort per dag. Ofschoon we niet weten hoe zijn tellingen werden uitgevoerd, doen zijn resultaten vermoeden dat de opzet leek op wat wij nu een 'lijntransecttelling langs vaste route' zouden noemen.

NNV kamp in mei 1948

Van 6 t/m 9 mei 1948 vond er in Soerendonk een kamp van de Nederlandse Natuurvereeniging plaats. In het archief van PBJ zit een geannoteerde soortenlijst van dit kamp, maar een auteursnaam ontbreekt. Gezien een krabbel van PBJ op het verslag over het weer, was hij vermoedelijk bij het kamp aanwezig en wellicht de auteur van het overzicht.

Lijst van waargenomen vogelsoorten in het NNV kamp van 6 t/m 9 Mei 1948 te Soerendonk. <i>Steeds meer met N.V. mist en min. temp., alleen 9-10 warm. 50 wind</i>	
Fuut	8 Mei bij Budel en op het Ringselven en op de Hoort 1 ex.
Roerdomp.	Geregeld op het Goor gehoord en 8 Mei 1 gehoord op Ringselven.
Ooievaar	9 Mei 2 ex. hoog rondvliegend bij het Goor.
Wilde eend	Enkele gezien bij het Goor
Br. kiekendief	Geregeld 1 paartje boven het Goor
Grauwe "	Ook 1 paartje geregeld boven het Goor. In 1947 waren daar minstens drie paren.
Buizerd.	Op 9 Mei geregeld 1 gezien boven Goor en omgeving.
Boonvalk	Op 8 Mei 3 ex. bij de Hoort en 6 Mei 1 ex. bij het Goor
Torenvalk	Enkele ex. gezien op verschillende plaatsen.
Patrijs	Hier en daar op bouwland gezien.
Fazant	Veel in het Goor
Korhoen	6 Mei 1 gezien bij het Goor

Deel van de eerste pagina van het verslag van het NNV kamp in Soerendonk in mei 1948.

Boven het Soerendonks Goor zagen ze een paartje Grauwe Kiekendieven en in het Goor waren Zomertortel, Blauwborst, Sprinkhaanzanger en Rietzanger algemeen. Rietzangers waren ook algemeen bij het Ringselven en De Hoort. In weilanden rond het Goor zaten veel Grutto's. Braamsluiper was algemeen in heggen bij boerderijen, en Kuifleeuwerik en Gele Kwikstaart waren eveneens algemeen.

Geelgors was talrijk en bij Gastel zat op meerdere plaatsen de Ortolaan.

Publicaties

Over vogels in de Kempen schreef PBJ in 1931 en 1932 diverse mededelingen en artikeltjes die in het orgaan van de Club van Nederlandse Vogelkundigen werden gepubliceerd. Het artikel over ruiters had ik al genoemd. In mededelingen vermeldde hij zomerwaarnemingen van Geoorde Fuut (o.a. nesten), Tafeleend, Wittoogend (12 april 1931 paartje, 31 mei 1931 1 ex), Kwartel en Kleine Plevier.

Een nieuwe broedplaats van de geoorde fuut, *Podiceps n. nigricollis* Brehm.

De heer HELLEBREKERS maakte mij opmerkzaam op het voorkomen van geoorde futen bij Valkenswaard (zie ook dit tijdschrift, 4, 1931, p. 68); waarschijnlijk zou de soort hier broeden.

15 Mei 1932 zagen de heer BRAKMAN en ik 2 geoorde futen op één der vennen bezuidoosten Valkenswaard en vonden een nest met 5 zwaar bebroede eieren en een nest met 1 ei. 29 Mei d.a.v. was het 5-legsel uitgekomen, van geoorde futen was echter geen spoor meer te ontdekken. Het nest met 1 ei bevatte nog steeds 1 ei, dat door ons werd verzameld en zich thans in het bezit van den heer BRAKMAN bevindt.

P. BOUWE JANSEN.

Bijdrage over een broedplaats van Geoorde Futen (Jansen 1932b).

Voorts meldde hij winterwaarnemingen van Witgatje (22 februari), Boerenwaluw (5 december), Witte Kwikstaart (drie waarnemingen) en Roodborsttapuit (twee waarnemingen).

Verder een waarneming van een Dwergmeeuw (8-11 oktober 1931), Pestvogel (11-14 oktober 1931) en een late Boompieper (20 oktober). In de winter 1931/32 zag hij in de omgeving van Eindhoven overal overwinterende Rietgorzen. En over Grote Gele Kwikstaarten bij Eindhoven tekende hij aan dat ze in het najaar steeds NW trekken en in het voorjaar ZO (tegenovergesteld van wat je zou verwachten).

- Jansen, P.B. 1931. Winterwaarnemingen van de witte kwikstaart, *Motacilla a. alba* L. Org. Club Ned. Vogelk. 4: 27.
- Jansen, P.B. 1931. Trekrichting van de groote gele kwikstaart, *Motacilla c. cinerea* Tunst., bij Eindhoven. Org. Club Ned. Vogelk. 4: 27-28.
- Jansen, P.B. 1931. Winterwaarnemingen van de roodborsttapuit, *Saxicola torquata rubicola* (L.). Org. Club Ned. Vogelk. 4: 28.
- Jansen, P.B. 1931. Winterwaarnemingen van het witgatje, *Tringa ochropus* L.. Org. Club Ned. Vogelk. 4: 28.
- Jansen, P.B. 1931. Zingt de ortolaan, *Emberiza hortulana* L., 's nachts? Org. Club Ned. Vogelk. 4: 67.
- Jansen, P.B. 1931. Late trek (?) van de groote lijster, *Turdus v. viscivorus* L. Org. Club Ned. Vogelk. 4: 67.
- Jansen, P.B. 1931. Zomerwaarnemingen van de witooggeend, *Nyroca n. nyroca* (Güld.), bij Eindhoven. Org. Club Ned. Vogelk. 4: 67-68.
- Jansen, P.B. 1931. De kleine plevier, *Charadrius dubius curonicus* Gm., bij Eindhoven. Org. Club Ned. Vogelk. 4: 68.
- Jansen, P.B. 1931. Gegevens over de kwartel, *Coturnix c. coturnix* (L.), in Noord-Brabant. Org. Club Ned. Vogelk. 4: 68.

- Jansen, P.B. 1931. December-waarneming van de boerenzwaluw, *Hirundo r. rustica* L. Org. Club Ned. Vogelk. 4: 130.
- Jansen, P.B. 1931. Verdere pestvogelwaarnemingen [*Bombycilla garrulus* (L.)], in den winter 1931-1932. Org. Club Ned. Vogelk. 4: 159.
- Jansen, P.B. 1931. Late najaarsdoortrekker van de boompieper, *Anthus tr. trivialis* (L.). Org. Club Ned. Vogelk. 4: 159.
- Jansen, P.B. 1931. Januariwaarneming van de roodborsttapuit, *Saxicola torquata rubicola* (L.). Org. Club Ned. Vogelk. 4: 160.
- Jansen, P.B. 1931. Overwinteren van de rietgors, *Emberiza sch. schoeniclus* (L.). Org. Club Ned. Vogelk. 4: 160.
- Jansen, P.B. 1931. Waarneming van de dwergmeeuw, *Larus minutus* Pall., bij Eindhoven. Org. Club Ned. Vogelk. 4: 160.
- Jansen, P.B. 1932a. Juni-waarneming van het witgatje, *Tringa ochropus* L. Org. Club Ned. Vogelk. 5(1) 38.
- Jansen, P.B. 1932b. Een nieuwe broedplaats van de geoorde fuut, *Podiceps n. nigricollis* Brehm. Org. Club Ned. Vogelk. 5(2): 83.
- Jansen, P.B. 1932c. Ruiter (*Tringa*)-trek in het Z.O. van Noord-Brabant. Org. Club Ned. Vogelk. 5(3): 98-105.

In 1947 verhuisde PBJ naar Breda. Ook daar keek hij fanatiek naar vogels. Hij publiceerde diverse artikelen, onder meer over vogeltrek en over dertig jaar broedvogels tellen in het Mastbos bij Breda.

- Jansen, P.B. 1956. De voorjaarsstrek van tjiftjaf en fitis. Wiek en Sneb 4(1): 6-10.
- Jansen, P.B. 1956. De winter van 1956. Wiek en Sneb 4(2): 30-31.
- Jansen, P.B. 1956. Wetenschap en vogelbescherming. Wiek en Sneb 4(3): 45-46.

- Jansen, P.B. 1960. Iets over de voorjaarsstrek der vogels. Het Vogeljaar 8(5): 78-81.
- Jansen, P.B. 1963. In 1962 was het een slecht fitissenjaar. Het Vogeljaar 11(2): 45-46.
- Jansen, P.B. 1963. Invloed van de strenge winter op de vogelstand bij Breda. Het Vogeljaar 11(6): 165-166.
- Jansen, P.B. & H.W. de Nie 1986. Dertig jaar zangvogelinventarisatie in het Mastbos bij Breda. Limosa 59(3): 127-134.
- Jansen, P.B. 1992. Oude herinneringen. Het Vogeljaar 40(1): 1.

Dankwoord

Dank aan Anna Elise Jansen, kleindochter van Pieter Bouwe Jansen, voor het corrigeren en aanvullen van een conceptversie van het artikel, en aan Leo Ballering voor het uitlenen van de dagboeken.

Overige geraadpleegde literatuur

- [Dekker, F. 1982](#). In de schaduw van de lichtstad. De waarheid 14 september 1982: 5.
- Erve, F.J.H. van et al. 1967. Avifauna van Noord-Brabant. Van Gorcum.
- [Heijnen, T. 2025](#). Geschiedenis van vogelonderzoek in de Kempen: t/m 1997. Blauwe Klauwier 51(4): 18-65.
- [Kuyper, Th.W. 2005](#). In memoriam Piet Jansen. Coolia 48(4): 176-177.
- [Maréchal, P.L.Th.A. 1989](#). Vogels in Eindhoven, de periode 1928-1947: Betreffende gegevens uit de dagboeken van Pieter Bouwe Jansen (14-03-1917). Stadsvogelprojectgroep Eindhoven. [Noot: vermoedelijk werd met 14-3-1917 de geboortedatum van PBJ bedoeld, maar is dan niet correct en moet 14-3-1911 zijn].